

Alexandr Veliký

I. Identifikace lekce

Cíle lekce

Žáci kriticky přistupují k hodnocení historických postav na Alexandrově příkladu: Za co je obdivujeme a za co byly ve své době obdivovány? Proč jim stavíme sochy nebo o nich točíme filmy? Respektive máme Alexandra uznávat jako agresora a vraha, nebo jako vojenského génia?

Lekce pomáhá budovat historickou gramotnost tím, že...

... vede žáky k práci s dobovými prameny, zkoumá jejich schopnost dostatečně informovat o událostech, upozorňuje na odlišné tradice pojetí událostí.

... vede žáky k upevnění jejich vlastního stanoviska a přesvědčení, utváří se vztah k minulosti.

Lekce se dotýká následujících očekávaných výstupů RVP ZV

D-9-1-01 (Žák) uvede konkrétní příklady důležitosti a potřeby dějepisných poznatků.

D-9-3-04 (Žák) porovná formy vlády a postavení společenských skupin v jednotlivých státech a vysvětlí podstatu antické demokracie.

D-9-3-03p **D-9-3-04p** (Žák) popíše život v době nejstarších civilizací.

Didaktický koncept:

vztah k minulosti

II. Návrh průběhu základní verze lekce

⌚ 45 minut

Klíčové zdroje 1 a 3

FÁZE 1 ⌚ 10 minut

Evokace

Lekci zahájíme klasickým brainstormingem: položíme otázku, čím se může člověk proslavit tak, aby jej později nazývali velkým. Žáci by měli přijít alespoň se třemi možnými návrhy (např. vítězství ve válce, objevy, popularita), které napíšeme na tabuli. Poté společně pročteme úvodní evokační text a prohlédne si evokační fotografii. Zeptáme se, pro koho je socha postavena, respektive jaké postavení Alexandr Veliký asi měl (např. byl to král, bojovník apod.), a zdali to odpovídá některému pojmu z brainstormingu. Dále zjišťujeme, co podle žáků na sochu nepatří (jde o nápis na podstavci). Následovat mohou otázky: Proč někdo poškozuje sochy?, Co tím chce sdělit?

FÁZE 2 ⌚ 10 minut

Práce se zdrojem 1 – Medailon s ozbrojeným Alexandrem

Pro další práci rozdělíme žáky do skupin po cca pěti žácích. Jednotlivé skupiny se zaměřují na vnímání Alexandra jako geniálního vůdce a bojovníka. Medailon pochází ze 3. století n. l., což ukazuje na neutuchající Alexandrovu oblibu. Medailon byl nalezen v Abúsíru v Egyptě. Ve skupinách žáci určí hlavní rysy/sdělení medailonu (co zachycuje, jakou má Alexandr postavu a jak působí) a následně vymyslí vlastnosti (přídavná jména jako silný, statečný, neohrožený, mocný apod.), které by Alexandrovi na základě medailonu přiřadili. Tyto vlastnosti zapíšou do diagramu v pracovním sešitě. Na konci této fáze je třeba reflektovat, s jakou podobou Alexandra se zde setkáváme; tj. silný a statečný dobyvatel, který vítězí v bitvách a nepřátelé se ho bojí.

FÁZE 3

🕒 10 minut

Práce se zdrojem 2 – Bitva u Gaugamel

Žáci zůstávají rozdělení do skupin. Pustíme krátkou ukázkou (1:26 min.) z filmu, které zachycuje oběti bitvy u Gaugamel. Každá skupina by měla představit nejdříve svoji odpověď na otázku, ostatní skupiny by měly buď souhlasit, nebo názor rozporovat s tím, že navrhnou vlastní. V postupující debatě dojdeme (popřípadě s naším přispěním) k myšlence, že válečné úspěchy s sebou nesou také útrapy, ať už se to týká zraněných vojáků, nebo území, která jsou válkou zbídačená. Žáci své odpovědi zapíší do sešitu.

FÁZE 4

🕒 5 minut

Práce se zdrojem 3 – Senecova kritika Alexandra

V této fázi je vhodné, aby žáci přešli k individuální práci. Pročtou si text, v němž Seneca (stoický filozof z 1. stol. n. l.) kritizuje Alexandra kvůli jeho neschopnosti ovládat hněv, neustálému válčení a zbožšťování své vlastní osoby. Žáci vyplní sloupec v tabulce, který zachycuje odpovědi dle Senecova textu. Zakončíme diskuzí, se kterým zdrojem je tento zdroj podobný (jde o zdroj 2 s tím, že se zde opět objevují negativní aspekty Alexandrova tažení).

FÁZE 5

🕒 5 minut

Práce se zdrojem 4 – Arriánova chvála Alexandra

Tato fáze je v protikladu s předcházející fází, zaměřuje se totiž na Alexandrovu chválu od Arriána (autora z 2. stol. n. l.). Upozorníme, že tento pohled byl v antice častější. Poté vyzveme žáky k přečtení textu. Poté vyplníme příslušný sloupec v tabulce a porovnáme tento zdroj jednak se **zdrojem 1**, kde Alexandr vystupuje jako úspěšný bojovník, ale především se **zdrojem 3**, který jde proti této chvále. Zakončíme úkolem v pracovním sešitě směřujícím k porovnání obou textů.

FÁZE 6

🕒 5 minut

Odpověď na badatelskou otázku

Vyzveme žáky, aby před odpovědí zvážili všechna pozitiva a negativa, na která narazili v kapitole. Následně se mají žáci rozhodnout pro odpověď na badatelskou otázku a vyjádřit svůj postoj, jaký byl podle nich Alexandr Veliký. Jestliže se žáci nebudou schopni rozhodnout, mohou napsat, že neví, nicméně své rozhodnutí musí podpořit argumenty. Pokud budou mít někteří žáci se souhrnnou odpovědí problémy, můžou si nejdříve vypsát Alexandrovy plusy a mínusy, které následně shrnou.

III. Hodnocení badatelské otázky

úroveň	popis (žák/žákyně)	příklad žakovské odpovědi
nízká	Sice chápe Alexandrovy úspěchy, ale není schopen/schopna orientovat se v jednotlivých pramenech, vyčíst z nich informace o Alexandrovi, respektive hodnotit jej z vícero pohledů.	Alexandr byl dobrý válečník, všechny porazil. Popřípadě druhá strana: Alexandr byl vrah.
střední	Chápe Alexandrovu vládu, je schopen/schopna ukázat na její pozitivní i negativní rysy. Chybí ovšem detailnější práce v kritice pramenů.	Alexandr byl dobrý válečník, ale měl i své špatné vlastnosti, například zabil svého přítele Kleita a nutil vojáky neustále bojovat.
rozvinutá	Chápe pozitivní i negativní aspekty Alexandrovy vlády. Je schopen/schopna kriticky přijmout jednotlivé prameny a zároveň nahlížet odlišnost a protichůdnost zdrojů. Svůj postoj vyjadřuje na základě svých stanovisek a zároveň argumentuje pomocí zdrojů.	Alexandr byl vyobrazován jako chytrý a dobrý bojovník, ale byl také sobecký a neohleduplný. Jeho úspěchy ovšem přinášely také oběti. Na druhou stranu dokázal s malou Makedonií porazit větší Perskou říši. Ale nemyslím si, že někdo může být považován za velkého díky tomu, že vyhrává válku.

Kapitola pracuje s různými perspektivami a vede žáky ke kritickému zhodnocení Alexandrovy postavy.

Alexandr Veliký byl jeden z nejnámějších starověkých vojevůdců. Zdárně navázal na úspěchy svého otce Filipa II. a svou říši rozšířil od Řecka až po Indii. Také proto byl již v antice vnímán jako neopomenutelná postava, které se leckdo chtěl vyrovnat, např. Caesar. Přestože se Alexandrova říše rozpadla po jeho brzké smrti, zůstali v čele Alexandrovi vojevůdci (diadochové), což také vedlo např. ke značnému rozšíření řečtiny jakožto úředního jazyka. Ze všech těchto důvodů jsou Alexandrovy výboje považovány za předěl mezi klasickým a helénistickým obdobím, které trvalo až do 1. století n. l.

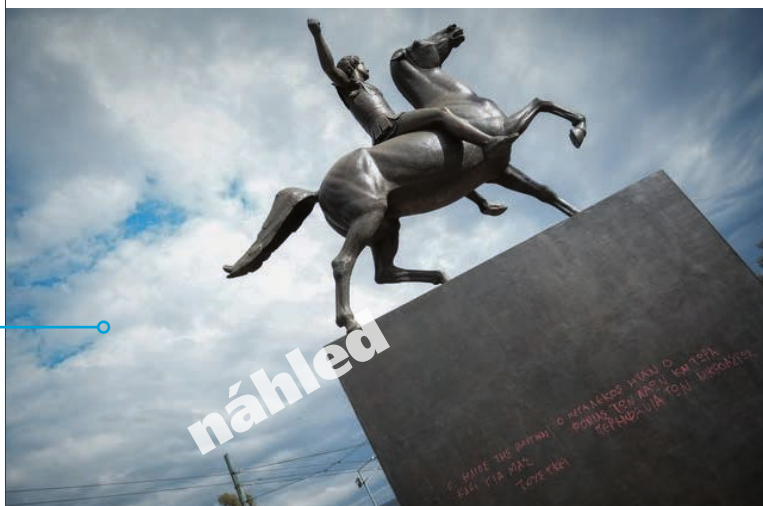
Roku 2019 byla v Athénách odhalena socha Alexandra Velikého, o několik dní později však byla poškozena nápisem, který odsuzoval Alexandra jako vraha, jemuž se nyní dostává úcty jen od maloměšťáků. Takové poškozování soch Alexandra není ojedinělé, např. v roce 2018 bylo u sochy Alexandra Velikého k popisku dopsáno slovo: vrah.

Alexandr (a s ním související atributy, jako je především tzv. vergínské slunce) bývá v Řecku používán jako symbol národní hrdosti. Takové pojetí naráží na podobnou interpretaci ze strany Severní Makedonie i na kritiku levicových hnutí uvnitř země.

Úvodní text shrnuje zásadní moment předcházející Alexandrově vládě, tedy vládu Filipa II., který ovládl většinu Řecka. Poté se text zaměřuje na události po Alexandrově smrti – říši diadochů nebo Alexandrova popularitu až do současnosti

Alexandr Veliký

? Byl Alexandr Veliký opravdu „veliký“?

Starověké Řecko bylo rozděleno na drobnější městské státy (poleis). Změna nastala, když si makedonský král Filip II. podrobil téměř celé Řecko. Brzy poté začal pomýšlet i na válku s Perskou říší, která ovládala značnou část Předního východu a Egypt. Perská říše byla v té době jednou z největších a nejmocnějších říší světa. Filip II. byl však zavražděn dříve, než se na novou dobovačnou výpravu stihl vydat.

Moc po něm převzal jeho syn Alexandr. Ten dokázal za krátký čas nejen potlačit povstání některých Řeků proti makedonské nadvládě, ale také ovládnout celou Perskou říši a dojít se svým vojskem až do Indie. Založil i řadu měst, která byla často pojmenována po něm, tedy Alexandria. Nejnámější z nich se nacházelo v Egyptě. Alexandr však zemřel ve věku třiceti dvou let v Babylóně. Po jeho smrti se říše rozpadla na jednotlivé státní útvary, v jejichž čele stanuli Alexandrovi generálové, později nazýváni diadochové. Některé z těchto říši přetrvaly ještě několik staletí.

Alexandrova tažení proměnila velkou část Středomoří a významným způsobem zde rozšířila řeckou kulturu a řečtinu. Odkaz řecké kultury lze v celém Středomoří sledovat i dnes. O Alexandrovi se dodnes píší knihy, točí filmy a vznikají umělecká díla a mnozí jej za jeho skutky stále obdivují. Ne všichni jej však považují za hrdinu a názory, jak na něj pohlížet, se liší. Jaký byl Alexandr podle tebe?

Roku 2019 byla v Athénách odhalena socha Alexandra Velikého. Několik dní poté se na podstavci sochy objevil nápis: „Tehle Veliký byl jen vrah národů a nyní je pýchou maloměšťáků.“

1 Alexandr Veliký válčil okolo patnácti let a nikdy nebyl poražen, přestože leckdy čelil značné přesile. Jeho vojska ušla víc než 30 000 km a Alexandrovi se podařilo vytvořit obrovskou říši, která sahala od Řecka až po Indii. Díky tomu se stal nesmírně slavným a uznávaným už ve starověku. Prohlédni si medailon. Jaké vlastnosti Alexandr podle tvůrce medailonu měl?

ZDROJ 1

Medailon zobrazující Alexandra ve zbroji

ZDROJ 1

2 Rozhodující bitva mezi Alexandrem a perským králem Dáreiem III. proběhla v bitvě u Gaugamel (331 př. n. l.). Alexandr Veliký v ní zvítězil a definitivně porazil Daria, který z bitvy prchl a v následujícím roce byl zabit vlastními poddanými. Alexandr se po této bitvě stal vládcem většiny Perské říše. Podívej se na video. Co všechno války přinášely?

ZDROJ 2 825 216

ZDROJ 2

Z filmu *Alexandr Veliký*, 2004

3 Seneca byl filozof, který žil v 1. století n. l. Jaké vlastnosti podle Senecova textu Alexandr měl?

ZDROJ 3

Senecův názor na Alexandra, upraveno
Alexander byl od dětských let loupežník, zhoubece národů, zkáza nepřátel i přátel. Považoval za nejvyšší dobro být postarchem všech smrtelníků. K tomu si myslel, že je bohem, ačkoliv byl pouze člověkem.

4 Alexandr byl až na výjimky v antice obdivován. Jaké vlastnosti měl podle historika Arriána Alexandr Veliký?

ZDROJ 4

Arriánův názor na Alexandra
Alexandr měl krásnou postavu, byl velmi vytrvalý a hbitý. Byl nesmírně odvážný a ctizádostivý, nadevše miloval nebezpečí a obzvláště velkou péči věnoval bohům. Byl naprosto střídmý v jídle a pití, jedině, po čem toužil, byla sláva. Dobře si vedl v obtížných situacích. Vojsku velel dokonale. Vždy dodržoval smlouvy a závazky. Když se bavil, tak byl velmi šetrný na peníze, avšak vůči přátelům neznala jeho dobročinnost mezí.

53

ČASOVÁ OSA 825 202

ZDROJ 3

Seneca byl stoický filozof žijící v 1. století n. l. Představuje odlišný pohled na Alexandra už ve starověku – oproti častějšímu vyobrazení, kde Alexandr vystupuje jako prototyp dokonalého vladaře a vojevůdce. Seneca (i kvůli svému vlastnímu filozofickému přesvědčení) kritizuje Alexandra pro jeho prchlivost, považování se za boha, neschopnost ovládat hněv a zpupnost, respektive považuje jej za člověka, který se svým jednáním protíví stoickým zásadám.

ZDROJ 4

Arriános byl historik žijící v 1. století n. l., který sepsal *Tažení Alexandra Velikého*. Při vzniku tohoto díla Arriános využíval například prameny od Ptolemaia (jednoho z velitelů v makedonské armádě a přímého účastníka Alexandrova tažení, později se stal vládcem Egypta), což jeho dílo řadí mezi cenné zdroje. Mezi další cenné zdroje patří díla Plútarcha nebo Dionýsia z Halikarnásu.

Zdroj se zaměřuje na běžné vnímání Alexandra jako skvělého vojevůdce, který proti všem očekáváním dobyl mnohonásobně větší Perskou říši. Alexandr zde proto vystupuje jako neohrožený vojevůdce. Tento pohled zaujímá vícero zdrojů, když tvrdí, že Alexandr se do bitev zapojoval a málem ho to stálo i život. Medailon pochází ze 3. stol. n. l. a ukazuje, že legendární obraz Alexandra jako legendy se šířil už za jeho života.

Video pochází z filmu *Alexandr Veliký* (r. 2004). Je zde zachycena scéna, z níž vyplývá, že Alexandrovy úspěchy, díky nimž získal slávu, byly vykoupeny oběťmi. Bitva u Gaugamel, po níž se scéna odehrává, představovala definitivní porážku Perského krále Dáreia III. a zhroutil jeho moc. Dáreios z bitvy prchl a o několik dní později byl zavražděn.